

אנטונסקו, מיהי (1907-1946)

(Mihai Antonescu). מדינאי רומני. א' היה עורך-דין במקצועו ופרופסור למשפט בין-לאומי בבוקרשט. הוא לא היה חבר מפלגה אנטישמית או פשיסטית כלשהי, ובצעירותו אף התבטא נגד הפליית היהודים באוניברסיטאות.

בתקופת הרודנות של המלך קארול II (1938-1940) התקרב א' ליון אנטונסקו (לא היתה קרבה משפחתית ביניהם) על רקע הביקורת על מדיניות המלך. א' לא זוהה אף פעם כאוהד 'משמר הברזל', אך גם לא יצא בפומבי נגד מעשיהם. בספטמבר 1940 קמה ממשלתו הראשונה של יון אנטונסקו, הממשלה 'הלאומית הלגיטימית', ומיהי א' מונה לשר התעמולה. ערב הצטרפותו לממשלה הפשיסטית עבר א' מהבעת השקפות אנטי-נאציות לתמיכה בגרמניה הנאצית ובמדיניותה. כמקורב ביותר ליון אנטונסקו ליווה אותו בביקורו בגרמניה ובפגישותיו עם היטלר וראשי המשטר הנאצי בינואר 1941. הוא ריכז מטעם יון אנטונסקו את המהלכים הטקטיים נגד סגן ראש-הממשלה וראש 'משמר הברזל' הוריה סימה, ואחרי דיכוי אנשי 'משמר הברזל' מונה לסגן ראש-הממשלה ושר החוץ (פברואר 1941) והיה איש סודו של הרודן. א' עורר את זעמם של הלגיטריים והם איימו כמה פעמים על חייו.

א' עמד בראש הצנזורה, הדריך את אמצעי התקשורת, וביחוד את העיתונות הרומנית המסורתית, לנקוט קו אנטישמי ארסי, והעיתונות הכינה את הקרקע להוצאת היהודים מן החברה הרומנית. לאחר מינויו לסגן ראש-הממשלה התרכז א' גם בהכנת החוקים לנישול היהודים מרכושם, ובמרס 1941 הופקע רכוש היהודים בערים – בניינים, דירות, חנויות וכו'. א' יזם וחקק סדרת חוקים והוראות מנהליות לצמצם עוד יותר את אפשרויות המחיה של היהודים, הרחיקם ממקומות עבודה, אסר עליהם לעסוק במקצועות מסוימים, ו'טיהר' את מנגנון הממשלה והציבור מעובדים יהודים.

ערב פרוץ המלחמה נגד ברית-המועצות הכינו א' והרודן יון אנטונסקו את התוכנית ל'טיהור השטח' (Curatirea Terenului) מיהודים בבסרביה ובוקובינה, ובישיבת הממשלה ב-3 ביולי 1941 דובר על כך במפורש. הוא היה היושב-ראש בישיבת ראי הממשל האזרחי שיועדו לבסרביה ולבוקובינה, והורה להם להיפטר מן היהודים, אגב האשמתם בבגידה בעם הרומני ובאהדה לקומוניזם ולרוסים. בתקופה הראשונה של המלחמה, עד אוקטובר 1941 ניהל א' את הממשלה, מכיוון שיון אנטונסקו ניהל בחזית את מלחמת הצבאות הרומניים בצבא הסובייטי. באותם חודשים אירעו הפגיעות הקשות ביותר ביהודי רומניה הישנה (Regat): סילוק היהודים מן הכפרים והעיירות, ריכוזם במחנות מעצר ועבודה, שדידת רכושם, וביחוד הפרעות ביש ב-29 ביוני 1941 ובימים שאחרי-כן. אי-אפשר לקבוע את מידת מעורבותו הישירה בפרעות הללו. בפגישותיו עם ראשי הקהילה היהודית ברומניה באותה עת, עד ספטמבר 1942, הציג א' את עצמו כבעל גישה 'הומנית', הסולד מפשעים ומנסה רק להגן על האינטרסים של העם הרומני, אך פעמים גם איים עליהם (למשל על ד"ר וילהלם פילדרמן).



בפגישותיו עם היטלר וראשי המשטר הנאצי שיבח א' את הנאצים על הדוגמה שנתנו לעולם בפתרון 'בעיית היהודים'. בנובמבר 1941 נענה א' בחיוב לבקשתו של השגריר הגרמני מנפרד פון קלינגר להפסיק הגירת יהודים מרומניה, ובראשית 1942 הסכים להסיר את ההגנה על יהודים בעלי דרכון רומני בארצות הכיבוש הנאצי באירופה, ורובם גורשו למחנות ההשמדה. הוא שיתף-עולה עם היועץ לענייני יהודים בצירות גרמניה בבוקרשט גוסטב ריכטר, ועל-פי דרישתו פירק את איגוד הקהילות, והקים במקומו את 'מרכז היהודים', מעין יודנרט. בקיץ 1942 התחייב א' בכתב לריכטר בשם הממשלה לגרש את יהודי רומניה למחנות המוות בפולין.

בסתיו 1942, בעקבות הסכסוך החריף עם הונגריה על טרנסילבניה הצפונית, המצב הקשה בחזית, והנטל הכלכלי והכספי שהטילה גרמניה על רומניה, החל א' לחפש דרכים להוציא את רומניה מן המלחמה ולהתקרב לבריטניה ולארצות-הברית. הוא פעל בהסכמתו המלאה של וין אנטונסקו, והלה סירב להדיח את א' למרות לחץ הגרמנים. א' היה משוכנע שליהודים תפקיד חשוב ביצירת דעת קהל אוהדת לרומניה בקרב המעצמות בעלות-הברית, ולכן החל, על-פי הוראות הרודן, למנוע את גירוש יהודי רומניה. הוא חידש את הקשר עם מנהיגי יהודי רומניה וביחוד עם ד"ר פילדרמן, אלכסנדר שפרן וראשי התנועה הציונית מישו בבנישתי ואברהם לייב זיסו, וחיפש עמם אפשרויות להתיר הגירת יהודים רבים ככול האפשר. לשם כך הסכים להקים 'משרד להגירה', ובעצם לחידוש פעילותה של התנועה הציונית. הוא העמיד לרשותו של פילדרמן את הדואר הדיפלומטי לשם התכתבות עם ראשי הג'וינט וארגונים יהודיים בעולם החופשי, ניהל את המשא-ומתן להחזרת היתומים והמגורשים מטרנסניסטריה, והקל במקצת את חיי היום יום של היהודים. מאמצע 1943 נעלמו מנאומיו כמעט כליל הנימות האנטישמיות ואזכור היהודים בכלל.

במדיניות החוץ שלו ניסה א' לשכנע את גרמניה לשים קץ למלחמה במערב והתרכז במלחמה נגד ברית-המועצות והסלולים. הוא נכשל בניסיונו להוציא את רומניה עם איטליה מן המלחמה, אך הגן על משפחת שגריר ארצות-הברית אחרי ניתוק היחסים עמה בסוף 1941 ועל שגריר איטליה לאחר כניעתה לבעלות-הברית בספטמבר 1943. אחרי המפלה בסטלינגרד ניסה לשכתב את המסמכים שעליהם חתם ולהשמיד מסמכים המעידים על מעורבותו בפשעים.

ב-23 באוגוסט 1944 נאסרו א' ווין אנטונסקו, וב-1946 נידונו למיתה והוצאו להורג. שלא כיון אנטונסקו היתה התנהגותו של א' במשפט מבישה, והוא ניסה לגול את קולר האחריות על צוואר אחרים או להבליט את מעט ההקלות שיזם לטובת היהודים.